

Avdelning 2

Patent- och marknadsöverdomstolen

Utbildningsdepartementet

Yttrande över Pliktmaterialutredningens betänkande "Papper, poddar och...", SOU 2021:32 (U2021/02459)

Svea hovrätt, Patent- och marknadsöverdomstolen, har i huvudsak inga invändningar mot det remitterade förslaget om ny pliktmateriallag. Det framstår som en angelägen modernisering och en mer teknikberoende reglering av frågan om pliktexemplar.

När det gäller de upphovsrättsliga aspekterna har utredningen haft att utgå från nu gällande regler. I den fortsatta lagstiftningsprocessen bör emellertid, enligt Patent- och marknadsöverdomstolens mening, de upphovsrättsliga aspekterna och behovet av lagändring övervägas närmare. I synnerhet torde det krävas en närmare analys av hur ordningen för insamling och tillhandahållande av pliktmaterial förhåller sig till DSM-direktivet och annan EU-rätt.

Egeninsamling

Beträffande frågan om egeninsamling är förenligt med det upphovsrättsliga regelverket (avsnitt 9.5.2 i betänkandet) anser Patent- och marknadsöverdomstolen att det kan diskuteras om artikel 9 i Infosoc-direktivet ger utrymme för nationella regler om pliktleverans av webbpublicerat material genom egeninsamling. Det framstår inte som självklart att egeninsamling av material ryms inom begreppet "deponeringsskyldighet". Patent- och marknadsöverdomstolen noterar att lagstiftare i de andra nordiska länderna har bedömt att artikel 9 i Infosoc-direktivet ger ett sådant utrymme, men att det ännu inte finns något avgörande från EU-domstolen i denna fråga. Det vore värdefullt med en upplysning om frågan varit uppe i något annat EU-sammanhang, t.ex. i samband med DSM-direktivet, och om fler EU-länder tagit ställning i frågan.

En annan fråga är om 16 § upphovsrättslagen i dess nuvarande lydelse medger kopiering för bevarandeändamål av annat material än sådant som finns i bibliotekens egna samlingar. Bestämmelsens ordalydelse utesluter i och för sig inte tolkningen att arkivmyndigheter och bibliotek inom ramen för den aktuella inskränkningen i upphovsrätten framställer exemplar av material som publicerats på öppna nätverk. Bestämmelsen kom emellertid till i en tid då utvecklingen mot digitalisering inte ens kunde förutses (jfr Auktorrättskommitténs betänkande s. 140). En gängse uppfattning om gällande rätt torde vara att rätten för bibliotek att kopiera för bevarandeändamål avser bibliotekens egna samlingar (se t.ex. prop. 2004/05:110 s. 158). Vad gäller rätten till kopiering för

kompletteringsändamål står det klart att den inte kan anses omfatta insamling i stor skala. Som framgår av betänkandet har Finland, Norge och Danmark valt att genomföra lagändringar för att tydliggöra rätten för bibliotek att samla in material för bevarandeändamål.

Mot denna bakgrund bör det vida tillämpningsområde som nu önskas för 16 § upphovsrättslagen klargöras genom en lagändring. Domstolen kan konstatera att det i övriga nordiska länder genomförts lagändringar för att möjliggöra egeninsamling. I den fortsatta beredningen av lagstiftningsprojektet bör man därför överväga en ändring av 16 § upphovsrättslagen så att det framgår att bibliotek får framställa exemplar av verk som gjorts tillgängliga för allmänheten i öppna nätverk för att införliva exemplaren i de egna samlingarna för bevarandeändamål. Med andra ord förordar domstolen en reglering i linje med den som förts in i den finska upphovsrättslagen (betänkandet s. 185).

Tillhandahållande av pliktmaterial

När det gäller tillhandahållande av insamlat material, noterar Patent- och marknadsöverdomstolen att utredningen inte föreslår någon lagändring utan gör bedömningen att framställning av exemplar och tillgängliggörande av verk som utgör pliktmaterial bör kunna ske med stöd av avtalslicenser.

Det finns flera frågor om hur det befintliga systemet med avtalslicenser behöver anpassas för att kunna tillämpas på det mycket omfattande, mångfacetterade, i många fall icke kommersialiserade material som pliktmateriellagen ska tillämpas på. Särskilt som det rör sig om många olika slags verk och prestationer vars rättighetshavare i huvudsak står utanför de avtalsslutande organisationerna.

Av DSM-direktivet framgår att dess regler om utgångna verk är avsedda skapa möjligheter för kulturarvsinstitutioner att genom avtalslicenser, undantag och inskränkningar tillhandahålla även verk som aldrig gjorts kommersiellt tillgängliga (skäl 37 och artikel 8). Mot denna bakgrund vill Patent- och marknadsöverdomstolen framhålla behovet av en samlad och närmare upphovsrättslig analys av förutsättningarna och eventuella behov av ytterligare lagändringar för att möjliggöra tillhandahållande av insamlat material.

Detta yttrande har beslutats av hovrättslagmannen Christine Lager efter föredragning av hovrättsrådet Ulrika Ihrfelt.

Christine Lager

Ulrika Ihrfelt